

Bästa avhandling i sociologi 2014-2015

De nio nominerade avhandlingar som vi fått att bedöma är alla av hög kvalitet. De behandlar mycket skilda ämnen, tar utgångspunkt i olika teoretiska riktningar och använder olika typer av data och analysmetoder. Flera av dem är värda att premieras, men uppgiften har varit att välja en av dessa. Vi var dock eniga om att särskilt en av dem framstår som helt lysande. Det gäller Erika Willanders avhandling "What Counts as Religion in Sociology? – The Problem of Religiosity in Sociological Methodology", Uppsala 2014.

Som framgår av titeln är fokus i avhandlingen framförallt metodologiskt, men den handlar förstås också i hög grad om själva sakfrågan. Det är en metastudie där centrala begrepp, definitioner och tolkningar inom den internationella och nationella religionssociologiska forskningen granskas noggrant, kritiskt och systematiskt, men avhandlingen innehåller också genomgångar av hur olika survey-frågor och intervjufrågor använts och tolkats av olika forskare. Dessutom analyserar Willander ett omfattande eget material från intervjuer och religionsrelaterade bloggar i Sverige under åren 1998-2009 för att fördjupa tolkningen av vad religiositet kan stå för.

I den första delen av avhandlingen går Willander igenom forskningen från 1940-talet och framåt, som framförallt har haft sin bas i USA, och visar på några av de centrala metodologiska problem som är förknippade med studier av religiositet. Bland annat pekar hon på vikten av att hålla isär begreppen religiositet och andlighet och att inte utgå från att trosuppfattningar automatiskt också innebär beteenderegler. Metodologiska problem och tolkningssvårigheter gäller också frågan om hur forskningen kring sekulariseringen i Sverige sett ut under 100 år från 1880-talet och framåt. Detta följs upp i ett avsnitt empiriskt avsnitt i tre delar. Den första handlar om religiositet baserat på survey-data om Sverige 1982-2010 utifrån den sk European Values Study (EVS). I den andra delen är Willander intresserad av att fördjupa och skapa kontext till hur människor svarar på frågor om religiositet, andlighet och religionsutövning. I det syftet har hon intervjuat 11 personer med olika uppgivna religiösa identiteter. I den tredje delen har hon använt ett stort antal texter från bloggar med religiös anknytning. Dessa texter analyseras för att kartlägga specifika samband och meningar kring andlighet. Denna analys visar tydligt att många av de faktiska diskurser som människor följer kring andlighet och det heliga är av en delvis annan karaktär än den som religionssociologin baserad på survey-data visat. Bland annat framkommer en distinktion mellan vad som uppfattas av religioner som heligt respektive vad de som skrivit på bloggarna uppfattar som moralprinciper och principer kring vardagsliv. Genom dessa avsnitt fördjupas synen på religion, andlighet och det heliga samtidigt som komplexiteten ökar både genom en större variation av uppfattningar och genom att uppfattningarna sätts in i olika sociala sammanhang.

Sammantaget är avhandlingen mycket originell, välskriven och stramt disponerad. Den är spännande att läsa och trots att den innehåller såväl djupsinniga och komplexa teoretiska resonemang som en omfattande empiri blir den aldrig svår att följa. Avhandlingen är med stor sannolikhet en framtida klassiker inte bara för den som är intresserad av religionssociologi utan också för tolkningar av attityder och värderingar i allmänhet.

Göteborg och Stockholm i februari 2016

Abby Peterson

Staffan Marklund